

הלכות פסח סימן תעג

(ד) קדוש (רבינו ירוחם הוראש בתשובה ומדרכי פי ע"פ). ואם אין ד'יו נקודת (ז) יטל מעט, (ח) אכל אין לברך על הנטילה. ובעל-הבית לא ימזג בעצמו (ט) רק אחר ימזג לו, ודרך חרות (מהר"ם: ב) (י) ישותה בהסבה (יא) ה'ראינו מברך אתריו: ג' יאם ירצה לשות (יב) כמה כוסות, (יג) ה'רשות בידו. וימקל מקום (יד) ראוי לזהר (טו) שלא לשות בין ראשון לשני אם לא לצרף גדול, (טז) כדי שלא ישפך וימנע מלעשות הסדר וקריאת התורה: ד' (יז) מביאין לפני בעל-הבית קערה (יח) שיש בה שלש מצות ומרור (יט) ותרסת וברפס (כ) או ירק (כא) אחר (וחמץ (כב) או (כג) מירמלח. וישני תבשילין, אחד זכר לפסח ואחד

באר היטב

כנ ענטי כמו בשאר שנה ובאמת אסור לברך פינו שאין נטילה זו על הנטילה. מזה דעה הפסק גדול, וכן נהגין: (ה) אחר. שטובים חי ומבשל שמברכין עליו בפה"א כמ"ש בס' שו"ת רה. ונהגין לקח מה שקורין פיטרוזיילין, וטוב לקח פרפס שהוא נוטרוק'ין ס' פנה, כלומר, ס' רבוא עקדו עבודת פנה, וקורין בל"א איפודין, וכ"כ אחרונים. ועמ"א: (ו) מירמלח. ואם חל בשבת יעשה המירמלח מע"ש, ואם לא עשה מע"ש ואין לו חמץ יעשה מירמלח מעט.

משנה ברורה

כ"ו. רוצה לומר, אף להתנהגים בכל השנה לטל ד'יו לסעודה קדם קדוש, ולד'יהוה הקדוש לא נחשיב הפסק בין נטילה לסעודה והואיל והוא מצרכי סעודה, ונחמי שנתבאר בסימן רעא, מקל מקום בליל-פסח שפסטיקין הרבה אחר הקדוש באמירת ההגדה וחתוך קף מסיח דעתו משמירת ד'יו, לכלי עלמא אין לעשות פן: ונאפלו לטל ד'יו כדי שלא יצטרך לחזר ולטל ד'יו אחר הקדוש לאכילת פרפס גס'ין אינו נכון, פן כתבו האחרונים: (ז) יטל מעט. קתב מעט, כדי לחש להטעם שהביא בדרכימשה דאין לטל ד'יום קדם קדוש, דמחזי שסובר שקדוש צריך נטילה, ועל-פן לא יטל נטילה גמורה: (ח) אכל אין לברך כ"ו. רוצה לומר, אפלו אם יטל נטילה גמורה, יזהר על-פל-פנים שלא לברך עליה. ועל נטילת ד'יום, דנטילה זו אינו עולה לו לצרף אכילה וכפ"ל, ונמצא דהוא

באר היטב

השתחילו נמי הרין פן, והוא מדברי הגר"ז, והגר"ז הפליג יותר, דאפלו נזכר קדם שאכל הפרפס, נמי אוכל הפרפס בלי הגדה משעם זה. וקטת זה לכאורה לא ברירא עלי האי, ודינא דמוסיף על הכוסות על-ידי ברך אה לא נזכר בכל הפוסקים, רק בדרכי ראב"ה, ומשמעות הטור בסימן תעב, דהוראש לא ישלישין קלל לזה בין ב' כוסות הראשונים ונאפלו לקמברך, ואם-כן אפשר דמוטב שלא לחש לחששא וז' לא לטעם קדם הגדה שהוא אסור גמור לכלי עלמא, ובפרט שאפשר שקנה אם גבי עקורי מודה שההגדה מוכיח על כוס זה שלא הובא להוסיף על הכוסות, וצריך עיין לד"ת: * הרשות בידו. וכל זה בין הכוסות, אכל אם מוג הכוס והתחיל לדרש עליו בהגדה אינו רשאי לקסיב באמצע, פן פתח בהרמב"ם בהשגותיו וכן פתח הר"ן. ומשמע מדברי עוד יותר, דאפלו לא התחיל עדין בהגדה רק שפגז הכוס והניח עצמו לאמירת הגדה: גס'ין אסור, ובעל המאור מחר בכל גוני, וכן כתבו החוספות בדרך קג ודוקא בהלל או בכרית אשר גאלנו אסור, והמחבר סתם בסעיף א קדעת

ברכה לבטלה: (ט) רק אחר ימזג לו. אם אפשר לו. (יא) וראינו מברך אתריו. על הגפן וכ"ו אפלו שמה רביעית, דסומף על מה שברך ברכת-המוון לבסוף: ועוד, דברי יברך ברכה אחרונה: לטוף ארבע כוסות. ובסימן תעד יתבאר היטב: ג' (יב) כמה כוסות. בין ששותה בין ראשון לשני או לאחר כוס שני, וכל-שפן בתוף אכילה, אכל בין שלישי לרביעי אסור, ודלקמן בסימן תעד: (יג) הרשות בידו. לפי מה (ח) שכתב הרב לקמן סימן תעד בהג"ה דמנהגנו לברך ברך ראשונה על כל כוס וכוס, הא דמתר לשותות בין הכוסות הינו דאם אה היה דעתו בשעת ברכה לפטר על כל מה שיביא לו אחר-כך לשותות נא שהיה היין לפניו, (יח) דממילא נפטר כל זמן שאכל חשב בהקדא שלא לשותות, דאם אין דעתו לשותות בין הכוסות ונאחר-כך נמלך לשותות, אם-כן יצטרך לברך עליהם, וזה אסור, שנגזר כמסוה על הכוסות פינון שמברך על כוס זה כמו על שאר ארבע כוסות, וכמו שכתבנו לעיל בסימן תעב סעיף קטן כא במשנה ברורה: (יד) ראוי לזהר. וכן מנהגנו דר"מ: (טו) שלא לשותות בין ראשון לשני. לחש מי שאומר (והובא בבית-יוסף) דהא דשרינן לשותות בין הכוסות הינו בין כוס שני לבין כוס שלישי דהוא סמוך לאכילה או בתוף אכילה דאז אינו משפך, אכל לא בין ראשון לשני, כדי שלא ישפך, וכמו שאסור בין שלישי לרביעי: (טז) כדי שלא ישפך. משמע דנקא יין או שאר משקין כהיא גונא המשפין, (כ) אכל משקה שאין משפך מתר לשותות בין הכוסות: ד' (יז) מביאין לפני בעל-הבית. אכל לפני (כא) שאר בגי-ביתו אין צריך להניח בפסך הנה, אלא כלן נטילין משל בעל-הבית: ועוד אפלו במקומות שיש שלחן קטן לפני כל אחד ואחד, וכל-שפן במקומנו שפלו יושבין על שלחן אחד: (יח) שיש מה שלש מצות. שנים בשביל לחם-מושנה כשאר יום-טוב: ועוד כדי לבצעה לשמים, חציה לקנה בה מצות אכילת מצה, ד'לחם עני קריה רחמנא ומה דריכו של עני פרוסה, ותרצה השני בשביל אפיקומן: ועוד ברכה לקמה בסעיף ז: (יט) ותרסת. כדי לטבל בו את המרור, ודלקמן בסימן תעה. ובפרט הוא מין ירק שקורין אותו פרפס: ועוד לכתחלה במין זה (כז) שהוא נוטרוק'ין ס' פנה, כלומר, ס' רבוא עקדו עבודת פנה: (כ) או ירק אחר. מאיזה מין שהוא: אף לכתחלה טוב שיקח (כח) מאותו המין שמברכין עליו אותה ברכה שמברכין על המרור כדי שיפטר בזה מרור שאוכל בתוף הסעודה, אכל לא יקח לזה אחד ממשות מיני מרור, פי אחר שמלא ברוסו ממרור אף יברך אחר-כך על אכילת מרור. ועין לקמן בסימן תעה סעיף ב: (כא) או מירמלח. לטבל בהן הפרפס והניק. אם חל בשבת, (כב) יעשה המירמלח קדם שבת ולא יעשה בשבת, כמו שכתוב בסימן שכא סעיף ב. ואם לא עשה קדם שבת ואין לו חמץ לטבל בהן, (כג) יש לעשות מירמלח מעט כמו שכתוב בס' יורה דעה ענין טבל הניק במשקה (כו) הוא מתקנת חכמים, כדי להתמיה

שער הציון

(ח) טור בשם אבי העזרי, עין שם: (יח) והטור שכתב שזכנו לבו שלא יצטרך לברך פעם שני, על-כרחי מרי שלא היה היין לפניו, דאי לאו הכי ממילא מפטר, וכדלעיל בסימן רז, עין שם: ואולי דכיון שאין רגילות לשותות בין הכוסות (עין בחדושי ריטב"א בפסחים ק"ג ובכל"בו), אם-כן כל זמן שלא חשב בפרוש לשותות הני כהסתי דעתו: (ט) והוא דעת הפל"ב. ונא דקטני בין שלישי לרביעי ולא קמגי בין ראשון לשני, משום דבלאו הכי אין דרך לשותות הרבה קדם אכילה. ועין בבאר הג"ה פ"א ע"פ הרמב"ם: (כ) חקי עקב ואלה יה: (כא) פוסקים: (כב) מהרי"ל: (כג) אחרונים: (כד) מגן אברהם וש"א: (כז) חקי עקב: (כח) ש"ס:

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּעֲנֵן

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ו]

גַּם-פֶּן אֵינוֹ נָכוֹן, כֵּן פְּתוּב הָאֲתָרוּגִים²¹.

21) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ד), שמה יטעו אחרים ויטלו ויברכו על נטילה זו כמו שרגילים בשאר שבתות השנה.

והוסיף, שאף אם נטל ידיו מ"מ צריך לחזור ולטול ידיו לפני אכילת המצה, כיון שמפסיקים הרבה בין הקידוש לאכילה באמירת ההגדה, וכבר הסיח דעתו משמירת ידיו.

[משנב ס"ק יז]

ובמִשְׁנֵה בְּרִיחָה סְעִיפֵי קָטָן כּאֲ22.

22) ושם התבאר שלמנהגינו שאין מוסיפים לשתות עוד כוס בין הכוסות הראשונות [כמבואר כאן בשו"ע (ס"ג)], ואם כן לא היה בדעתו לשתות עוד יין בין הכוסות, ולכן אם ישתה יצטרך לברך ויהיה נראה כמוסיף על הכוסות, לפיכך יסמוך על דעת הסוברים שאין חיוב הסיבה בזמנינו. ומ"מ נכון שקדם שיברך על הכוס הראשונה יהיה בדעתו לחזור ולשתות בין הכוסות הראשונות, ואז אפילו יטעה וישתה את הכוס הראשונה בלא הסיבה, יוכל לשתות כוס אחרת בהסיבה ובלי ברכה, ולא יהיה נראה כמוסיף על הכוסות.

[משנב ס"ק יח]

בְּרַכַּת הַמִּזוֹן לְבִסּוּף²³. וְעוֹד, דְּרַבֵּי יִבְרָךְ בְּרַכָּה אֲתָרוּגָה²⁴.

23) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' רעב ס"ק לו), שכוס זו שהיא של קידוש היא מצרכי הסעודה, והיהי דברים הבאים מחמת הסעודה, שהם טפלים לסעודה ונפטרים בברכת המזון.

24) ומה שהוצרך לכתוב עוד טעם, ראה מה שכתב בביה"ל לעיל (סי' קעד סי' ד"ה וכן פוטרת) שדין זה שברכת המזון פוטרת את היין שלפני המזון אינו דין ברור, ויש שיטות ראשונים שצריך לברך עליו ברכה אחרונה. ועוד ביאר הכפ החיים (ס"ק לד) במה שהוצרך לטעם השני, שהוא מחמת השיטות שברכת המזון אינה פוטרת יין של קידוש באופן שקידוש קודם נטילה, ואם כן בלילה הזה שכתב השו"ע כאן שלכל הדעות נטלים ידים לאחר הקידוש, אינו נפטר בברכת המזון לשיטת אלו.

[משנב ס"ק טז]

מִתְרַ לְשֵׁתוֹת בֵּין הַכּוּסוֹת²⁵.

25) ולענין אכילה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה ז) שלכתחילה ראוי שלא לאכול עד אחרי אכילת המצה, כדי שיאכל את המצה לתאבון. אמנם אם הוא רעב וכגון בכור שהתענה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קיח אות א) שיכול לאכול לכתחילה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 13) שיכול לאכול פירות או ביצים ולברך עליהם 'בורא נפשות', אך יאכלם ויברך אחריהם לפני אכילת הכרפס, כי אם יאכלם אחרי אכילת הכרפס ויברך עליהם ברכה אחרונה יפסוד בזה גם את הכרפס, והרי יש הסוברים שברכת הכרפס עולה גם על המרור שיאכל אחר כך, וכן כתב בשו"ת אור לציון (שם).

[ביה"ל ד"ה הרשות ביח]

רַק שְׁמֹנֶה הַכּוּסִים וְהַיַּיִן עֲצֵמוֹ לְאֲמִירַת הַתְּנָה²⁶.

26) אמנם, בשו"ע להלן (סי"ז) כתב שמוזגים לו את הכוס מיד לאחר אמירת 'הא לחמא עניא', וביאר במשנב' שם (ס"ק סב) שתחילת אמירת ההגדה היא באמירת 'הא לחמא עניא', ואם כן נמצא שמוזגת הכוס השני היא אחר תחילת ההגדה.

[משנב ס"ק יז]

אֶלָּא כִּלְכֵן נוֹטְלִין מִשָּׁל בַּעַל-הַבַּיִת²⁷.

27) ובזמנינו שהמצות דקות ואין במצות שלפני הבעל הבית שיעור כוית לכל אחד מהמטובים, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תעה ס"ק ו).

[משנב ס"ק יח]

שְׁנַיִם בְּשִׁבְלֵי לְחֵם-מִשְׁנֵה כֶּשֶׁד יוֹם-טוֹב²⁸ וכו', וְחֻצְיָה הַשְּׁנַיִ בְּשִׁבְלֵי אֶפְיִקוֹמָן²⁹.

28) ובמצה של לחם משנה שהרגילות שמתפורר קצת מהמצה במקומות השרופים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק יט) שנחשבת המצה שלימה, כיון שעדיין אין בחיסרון זה שיעור של אחד ממ"ח מהמצה. אמנם, אם יש חיסרון של ממש במצה, צריך לקחת בחשבון השיעור של אחד ממ"ח גם את שיעורם של פירורים אלו.

ומצה שבורה שרוצה להשלימה על ידי ששורפה במקום שחסירה, דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 9) שאין זה מועיל, וכן דעת הגר"נ קרליץ (שם). ומשום שאין זה כאפיה מחדש אלא כצביעת המקום מחדש. וגם הגר"ש איערבך (הגדת הלילה הזה שם) פסק הרבה בזה. אמנם גם לדעת הנוהגים כן וסוברים שאפשר להחשיב לחם כשלם על ידי חריכה, דעת הגר"ש איערבך (שש"כ ח"ג פניה הע' לה) שאין לעשות כן ביו"ט משום תיקון מנא.

וכשרוצה להוציא מצות שלימות לצורך לחם משנה מתוך חבילת המצות, דעת הגר"ש איערבך (שש"כ פ"ג ס"ל ובהע' עח) שמותר להוציא מצה אחר מצה עד שימצא מצה שלימה, ואין בזה חשש ברור. אולם אם המצות השלימות והשבורות מונחות במעורב שלא בחבילה, יקח את השלימות ויניח את השבורות כדי שלא יברור פסולת מתוך אוכל. אמנם, אם רוצה את השלימות רק כדי ליפות את השולחן בעריכה נאה, דעתו שם (הע' עב) שמותר לקחת אף את השבורות.

29) וכיון שמהמצה השניה צריך לקחת שני כויתים, כתב השו"ע הרב (סי' תנח ס"י) שהיא צריכה להיות גדולה יותר מהמצה הראשונה והשלישית, ובאופן שתספיק לכוית מצה וכוית אפיקומן.

[משנב ס"ק יט]

וְכַרְפֵּס הוּא מִין יִבְרָךְ שְׁקוֹרִין אוֹתוֹ כַּרְפֵּס³⁰.

30) וירק זה, כתב המחצה"ש (ס"ק ד) שהוא הנקרא בלשוננו 'צעלליר', ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קלב) כתב שהוא הנקרא 'צעליר' ושכן נתברר למורו רבי נתן אדלר, והמג"א (ס"ק ד) כתב שנהגו לקחת ירק הנקרא פטרוזיל', וכן כתב החי' אדם (כלל קל ס"ה). והנהגת החפץ חיים (מאיר עיני ישראל ח"א עמ' 63) היתה לקחת תפוחי אדמה, והערך השולחן (ס"ח) כתב שנוהגים לקחת בצל או צנון או תפוחי אדמה. והרבה נהגו (לוח ארץ ישראל, הלכות פסח) לקחת ירק הנקרא בערבית 'כרפס' עם עוד ירק שברכתו 'האדמה'. והגר"ש איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט סכ"ח) נהג לקחת ירק המלפפון, שכן חשש מתולעים בסלירי (הגדה של פסח על פי פסקיו הע' 436).

[משנב ס"ק כ]

מֵאִיזָה מִין שְׁהוּא³¹ וכו', וְעֵץ לְקֶמֶן בְּסִימָן תַּעֲנֵן סְעִיפֵי³².

31) אכן על תפוחי אדמה מבושלים שאוכלים אותם ככרפס, דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה את נז) **המשך במילואים עמוד 35**